

Analiza literaturii de specialitate privind competitivitatea costurilor cu excepția salariilor în România

Introducere

Majoritatea studiilor asupra competitivității economiei românești arată întârzieri în dezvoltare și nevoia de specializare și inovare. Contextul defavorabil, marcat de criza economică, a redus performanțele companiei și a condus la reducerea investițiilor. În contextul lipsei de investiții în eficiență și în inovație, competitivitatea companiilor românești, a depins mult de nivelurile costurilor de producție. O parte din aceste costuri, cu precădere cele energetice, au fost puternic influențate de politicile guvernamentale.

Nevoia urgentă a reducerii costurilor de producție a fost înaintată de către patronate și sindicate. Această reducere, în cazul în care este implementată de deciziile guvernamentale din 2014, va trebui completată prin investiții în eficiență și inovație.

Global, economia românească are un nivel ridicat de dependență externă, factor ce influențează diversele criterii de competitivitate.

Competitivitatea economiei românești

La sfârșitul anului 2013, guvernul român a publicat Strategia Națională pentru Competitivitate, care trasează liniile directoare pentru dezvoltarea economiei românești pentru perioada 2014-2020. Raportul prezintă de asemenea un tabel de bord al competitivității, cu 10 indicatori, extrași din raportul « Tablou de bord de performanță industrială » al Comisiei Europene . Astfel România :

- Se situează sub jumătatea mediilor europene privind (1) indicele de inovare, (2) intensitatea energetică, (3) productivitatea muncii în industria prelucrătoare ;
- Se situează cu mult sub media europeană în raport cu (4) satisfacția în legătură cu calitatea infrastructurii, (5) prețul energiei electrice pentru IMM-uri, (6) procentul salariaților cu studii superioare ;
- Se situează la un nivel comparabil cu media europeană pentru (7) indicele mediului de afaceri, (8) accesul IMM-urilor la finanțări, (9) exporturi totale ;
- Se situează la un nivel superior mediei europene pe criteriul (7) investițiile companiilor în echipamente

Costul capitalului și al terenurilor

Accesul la finanțare este încă problematic pentru companiile românești, în special pentru IMM-uri. Cea mai mare parte a finanțării se face în monedă străină, cu consecințe negative asupra costului de finanțare.¹

Conform raportului de stabilitate financiară emis de Banca Națională a României, costul de finanțare al companiilor românești a scăzut în 2013. Băncile românești, au redus costul asociat creditelor noi acordate în valută, în scădere cu 6,6% în 2012 la 6% în 2013. Sectorul bancar a putut să reducă prețul creditelor profitând de scăderea costurilor de finanțare, costurilor operaționale dar și de scăderea costului de risc.

La nivel agregat, sectorul companiilor non-financiare a cunoscut în 2013 o stabilitate a gradului de acoperire a cheltuielilor cu dobânzile pe profit (1,79). Corporațiile au un grad de îndatorare slab și o capacitate foarte bună de acoperire a dobânzilor pe profit (3,5)².

În ciuda scăderii costurilor împrumuturilor în 2013, costul capitalului împrumutat băncilor este cel mai ridicat printre țările din regiune- 8.76%, conform unei analize Raiffeisen Bank. Dividendele acordate de către companiile din România sunt printre cele mai mari din UE. Astfel SIF Transilvania a vărsat un dividend de 27.7%, în timp ce în Germania, cea mai mare subvenție a fost de 7,2%, în Polonia de 9,2%, iar în Marea Britanie de 7,5%.

Costurile chiriilor au rămas stabile în ultimii doi ani, în special în București. În general, proprietățile de clasă A au un grad de ocupare mai ridicat și deci o mai slabă presiune asupra primelor. În mod contrar, proprietățile de clasă B, în special în afara Bucureștiului, au avut o cerere mai mică, ceea ce se reflectă și în chirii. Chiriile medii pentru proiectele din București se situează între 3,8 și 4 euro /MWh/ lună, cu o tendință spre scădere pentru proprietățile de clasă B. Chiriile medii din regiune sunt anunțate la 3,4 și 3,8 EUR/MWh/lună, cu prețurile reale de 8% până la 10% inferioare prețurilor anunțate.³

Costul de cercetare-dezvoltare și inovare

Institutul Național de Statistică arată că 12,9% dintre companii au acuzat costuri prea ridicate ale inovării, în timp ce 33,6% dintre companii nu fac inovări din lipsă de fonduri⁴.

Conform raportului Băncii Naționale, România înregistrează valorile cele mai scăzute privind participarea sectorului privat în activitatea de cercetare și dezvoltare, în vreme ce eforturile cele mai importante sunt concentrate asupra formării forței de lucru.⁵

În 2013, guvernul a luat măsuri pentru stimularea activității de inovare în mediul privat: (1) creșterea pragului maxim autorizat pentru deducerea calculului profitului impozabil (de la 20% la 50%) și (2)

¹ Strategia Națională pentru competitivitate 2014-2020

² Banca Națională a României, Raport de Stabilitate Financiară, 2013

³ România – Industrial Big Box, H2 2013

⁴ Inovație și antreprenoriat – piloni de competitivitate, Fundația Post Privatizare, 2013

⁵ Banca Națională a României, Raport de Stabilitate Financiară, 2013

extinderea domeniului de aplicare a costurilor de cercetare și dezvoltare, prin aplicarea unui tratament fiscal preferențial. Există de asemenea posibilitatea de scutire de impozitul pe venit pentru persoanele care lucrează în producția de programe informatice, în cazul în care sunt îndeplinite anumite condiții de către angajator și de către angajat.⁶

Cercetătorii au argumentat faptul că inovarea nu este suficient susținută în România și că măsuri suplimentare sunt impuse: scutirea de la plata impozitului pe venit pentru companiile care aleg să investească profitul în cercetare și dezvoltare, scutirea de la plata taxelor aferente salariilor angajaților departamentelor de cercetare și facilitățile de pe site-ul centrelor de cercetare pe întreg teritoriul României.⁷

Impozitele nete și subvențiile de asigurări sociale, scutiri sau credit fiscal

Codul fiscal român a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2004 și până în 2011, aproximativ 70 de acte normative ce modifică Codul fiscal au fost emise, ceea ce, conform Camerei de Comerț americane, a afectat serios stabilitatea și predictibilitatea sistemului fiscal românesc, generând incertitudini pentru planul de afaceri al companiilor⁸. În 2005, România a introdus un sistem de impozitare la o cotă unică de 16%⁹. Nu există nici un «punct unic de acces» integrat pentru plata tuturor impozitelor, asigurărilor sociale, pensiilor și asigurărilor de sănătate pentru salariați. Există stimulente disponibile pentru investitorii din România: (1) deprecierea accelerată și (2) deducerile speciale pentru cheltuielile cu activitățile de cercetare și dezvoltare.

Un studiu PwC publicat în 2014 arată că în România, 92% dintre manageri sunt preocupați de fiscalitate, în comparație cu o medie globală de 70%¹⁰. România se situează pe locul doi, după Franța. Conform E&Y, colectarea taxelor și impozitelor se ridică la 32% din PIB, în vreme ce la nivel european, nivelul este de 40%.

⁶ Raport asupra competitivității României 2011, Camera de Comerț Americană

⁷ Cipleu, Lavinia Florentina – Utilizarea mecanismelor specifice în Politica de dezvoltare regională a Uniunii Europene pentru creșterea competitivității regionale a României, teză de doctorat, Oradea, 2013

⁸ Raport asupra competitivității României 2011, Camera de Comerț Americană

⁹ Rata de impozitare pentru companii este de 16%, pentru aproape toate domeniile de activitate.

Taxele sociale pentru angajatori sunt:

- Securitate socială: 20,8% din salariul brut (cu o limită de 5 ori salariul mediu la nivel național)
- Sănătate : 5,2% din salariul brut
- Șomaj : 0,5% din salariul brut
- Contribuția asigurărilor pentru accidente de muncă : de la 0,15% la 0,85%
- Concediu medical : 0,85% din fondul de salariu (limita de 12 ori salariul mediu brut multiplicat prin numărul de salariați)
- Contribuția pentru fondul de garanție al salariilor : 0,25%

¹⁰ CEO Survey 2014, PwC

Materii prime și energie electrică inclusiv electricitate

România a avut în mod tradițional un grad ridicat de independență în materii prime. În 2007, 89% dintre materiile prime utilizate de industrie proveneau din extracția internă.

Prețurile materiilor prime pentru producătorii industriali, depind de doi factori : contractele bilaterale pentru resursele de producție internă și prețurile importurilor care variază în funcție de evoluția pe piețele globale sau regionale. Unele companii care aparțin grupurilor multinaționale integrate beneficiază de prețuri preferențiale pentru materiile prime consumate.

Subiectul costurilor materiilor prime non-energetice pentru industrii , nu reprezintă subiectul politicilor specific guvernamentale, nici al cercetărilor în materie de competitivitate.

Conform raportului asupra inflației al Băncii Naționale a României, în timpul primei jumătăți a anului 2013, evoluțiile favorabile pe piețele externe a materiilor prime și aprecierea monedei naționale în relație cu principalele valute au susținut reducerea prețurilor pentru importuri și au diminuat presiunile inflaționiste asupra prețurilor producției industriale. Cu toate acestea, raportul anticipează riscurile creșterii prețurilor materiilor prime, pe fondul unei posibile agravări a tensiunilor geopolitice din regiune¹¹.

Strategia Națională pentru competitivitate 2014-2020 recunoaște că , în ciuda veniturilor mai modeste în comparație cu cele ale concurenților europeni, industriile românești consumă o cantitate foarte mare de materii prime și generează o cantitate mare de deșeuri. În acest sens, strategia și-a fixat ca obiectiv să încurajeze companiile să investească în îmbunătățirea utilizării resurselor și a eficienței energetice ¹².

În planul național de Reformă, guvernul României s-a angajat să ia măsuri pentru ameliorarea eficienței energetice (reabilitarea termică, sisteme de încălzire centralizate etc.) precum și reducerea sistemelor de sprijin pentru energiile din surse regenerabile, pentru diminuarea costurilor considerate prea mari. Strategia națională pentru Competitivitate 2014-2020, stabilește ca obiectiv reducerea costurilor energiei pentru consumatorii industriali¹³.

Mai multe organizații sindicale și patronale românești au cerut guvernului să revadă politica privind energia electrică și gazele naturale, indicând că în caz contrar pot fi de așteptat consecințe ireparabile pentru economie, incluzând dispariția unor societăți industriale.

Potrivit autorilor unei scrisori deschise către guvern, « distorsiunile care provin din politicile de energie electrică și gaze naturale, au avut un impact negativ semnificativ asupra competitivității industriilor mari consumatoare de energie electrică din România și, drept consecință, asupra durabilității și viitorului acestor industrii»¹⁴.

¹¹ Raport asupra inflației, noiembrie 2013, Banca Națională a României

¹² Strategia Națională pentru competitivitate 2014-2020

¹³ Ibidem

¹⁴ Societățile industriale amenință : costurile energiei ne obligă sa părăsim România, în Business24, 17 februarie 2014

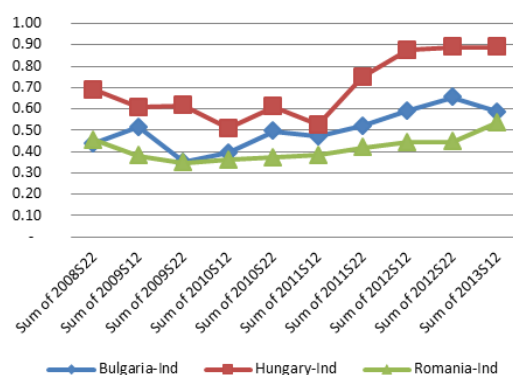
Partenerii sociali susțin că liberalizarea prețurilor la gaze naturale , care conform planului guvernului ar trebui să se finalizeze pe 1 octombrie 2014 pentru toți consumatorii industriali, nu este decât un « proiect teoretic », care constă în creșterea artificială a prețului gazelor naturale produse în interiorul țării la nivel de importuri, fără a oferi consumatorilor adevărata posibilitate de alegere a furnizorului. Liberalizarea are ca și consecință multiplicarea cu 2,6 a prețului gazelor produse în România, ceea ce reprezintă o creștere de 70% a facturii finale a consumatorilor industriali în mai puțin de doi ani (2012-2014). Partenerii sociali semnatari ai scrisorii deschise afirmă că nici o societate nu va putea să susțină asemenea creșteri de preț.

În prezent, prețul gazului natural plătit de consumatorii finali este rezultatul direct al acțiunilor statului :

- Prețul gazului natural produs în România, plătit de societățile comerciale este stabilit de guvern în calendarul liberalizării
- Cantitatea de gaz importată de România este influențată de « coșul de gaze » și de necesitatea de stocare stabilite de Agenția Națională de Reglementare în domeniul energiei (ANRE). « Coșul de gaze » al României a permis absorbția gazului de import independent de preț
- Tarifele serviciilor de transport, distribuție și stocare sunt aprobate de către ANRE
- Taxele și accizele sunt stabilite de către Ministerul Finanțelor

Prețul gazului pentru consumatorii industriali din România este inferior Ungariei sau Bulgariei, dar în timp ce prețurile în Ungaria au fost stabile în 2012 și în 2013 , iar prețurile în Bulgaria au scăzut în primul semestru din 2013, prețurile au crescut puternic în România¹⁵.

Prețul gazului natural pentru industrie (USD/mc)

Potrivit partenerilor sociali, după liberalizarea pieței gazului natural, industriile românești se vor regăsi în situația de a plăti mai scump gazul natural în comparație cu concurenții din regiunea Mării Negre, în contextul în care prețul importurilor este mai ridicat decât cel înregistrat pe principalele piețe europene, ceea ce, conform autorilor scrisorii deschise către guvern, « transformă România dintr-o țară

¹⁵ Chisalița, Dumitru, Prețul gazului natural în România și în Europa de Est, decembrie 2013, <http://www.contributors.ro/economie/energie-economie/prețul-gazelor-naturale-in-romania-si-europa-de-est/>

competitivă într-o țară care are costurile cele mai ridicate »¹⁶. Patronatele și sindicatele cer o perioadă de tranziție în conformitate cu normele Uniunii Europene, până la momentul în care condițiile pentru o piață liberă și competitivă vor fi realizate.

Costul energiei electrice este de asemenea un subiect de dezbatere între marile societăți industriale și guvern. România a implementat un sistem de sprijin foarte generos pentru energiile din surse regenerabile prin acordarea de certificate verzi investitorilor. Potrivit organizațiilor sindicale și patronale, prețul electricității în România este superior concurenților, atât în Uniunea Europeană cât și în regiunea Mării Negre. Astfel consumatorii industriali au plătit, în 2013 în medie 80 USD/MWh, în vreme ce concurenții au plătit 50 USD/MWh în Germania, 60 USD/MWh în Franța sau mai puțin de 40 USD/MWh în Statele Unite. În structura prețului electricității în România, mai mult de 30 USD/MWh reprezintă subvenții, precum taxele de mediu, pentru energia regenerabilă și cogenerare, tarifele de transport și infrastructură. Costul electricității în România a crescut cu 21% între 2010 și 2013¹⁷.

Patronatele și Sindicatele, consideră că aceste costuri creează dezechilibre masive. Astfel, « industriile care au investit mai mult de 10 miliarde de euro direct în economia românească și având mai mult de 500 000 de salariați sunt obligate să susțină sectoare care crează maxim 4000 de locuri de muncă »¹⁸.

Guvernul a reacționat la cererile patronatelor și sindicatelor. La sfârșitul lui aprilie 2014, guvernul a publicat un proiect de lege care va oferi companiilor mare consumatoare de energie electrică, reduceri la plata certificatelor verzi, care vor putea merge de la 40 % la 85%. Anterior, guvernul a suspendat până în aprilie 2017 acordarea unui număr de certificate verzi anumitor producători de energie din surse regenerabile.

Daca legea asupra scutirii parțiale de la plata certificatelor verzi trece, costurile energiei electrice pentru marii producători industriali, vor putea coborî între 10% și 20%.

Alte studii arată că prețurile energiei electrice sunt totuși printre cele mai scăzute din Uniunea Europeană. Astfel, România are al doilea cel mai scăzut preț de bază al energiei electrice, în spatele Bulgariei. Prețul de bază a scăzut cu 232 RON/MWh (52 EUR/MWh) în martie 2012 la 116 RON/MWh (26.2 EUR/MWh) în martie 2014, datorat în principal creșterii cotei de piață a producătorilor de energie regenerabilă¹⁹.

¹⁶ Societățile industriale amenință : costurile energiei ne obligă sa părăsim România, în Business24, 17 februarie 2014

Scrisoarea deschisă este semnată de Asociația Marilor Consumatori Industriali de Energie (ABIEC) Confederația Patronală pentru Industrii, Agricultură, Construcțiile și Serviciile României (Conpirom), alte federații patronale, de Confederația Națională Sindicală « Cartel Alfa » și de către federațiile sindicale membre ale industriei metalurgice, chimie și petrochimie, organizații care reprezintă mai mult de 500 000 de angajați și 3500 de societăți.

¹⁷ Societățile industriale amenință : costurile energiei ne obligă sa părăsim România, în Business24, 17 februarie 2014

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Dudau, Radu și Talvescu, Dragos – Politicile energetice ale României, între competitivitate industrială, liberalizare și protecția mediului, în Revista 22, publicată de Grupul pentru Dialog Social

Conform unui studiu publicat de Grupul pentru Dialog Social, marii consumatori de electricitate și de gaz natural au beneficiat pe parcursul mai multor decenii de prețuri joase de energie, reglementate de către stat. Într-un context al lipsei de investiții în eficiență energetică, numeroase companii nu au putut face față concurenței internaționale de după 1989. 25 de ani mai târziu, marea majoritate a marilor consumatori care au rămas în România au o eficiență energetică slabă și supraviețuiesc datorită prețurilor reglementate la niveluri inferioare nivelurilor europene. Totuși, măsurile de exonerare extinse la plata certificatelor verzi, sunt justificabile. Dar aceste masuri, trebuie să fie însoțite de investiții urgente, la scară largă, în creșterea eficienței energetice, fără de care avantajele oferite de scutirile plății taxelor verzi și amânarea liberalizării prețului gazului natural ar putea să dispară rapid. Nu este exclus ca proprietarii marilor consumatori de energie să încaseze beneficiile suplimentare fără să investească în producția durabilă²⁰.

²⁰ Ibidem